

nus est; Christo nihil omnino præponere, quia nec nobis quidquam ille præposuit, » ait S. Cyprianus, tract. *De Orat. Domini*.

Vers. 13. 13. IN EA QUOQUE ATRII LATITUDINE QUÆ RESPICIT AD ORIENTEM, QUINQUAGINTA CUBITI ERUNT. — Sensus hujus versus et sequentium usque ad 17 hic est: Sicut longitudo atrii erit centum, sic latitudo erit 50 cubitorum, idque undique, tam ad Occidentem, ut dixi versus præcedit, quam ad Orientem, uti hic dico. Hi 50 latitudinis cubiti in atrio ante tabernaculum, puta in Orientali parte atrii, per suas columnas et vela quæ illam cingunt, ambiunt et terminant, ita distribuuntur, ut 20 mediis cubitis pateat ingressus et aditus ad atrium et tabernaculum; reliqui tringinta ita dividuntur utrimque, ut 15 ad Austrum, totidem ad Aquilonem cum tribus utrimque columnis et basibus relinquuntur. Hinc sequitur, inter singulas columnas 5 cubitos, seu velum 5 cubitorum fuisse interjectum. Erant enim decem columnæ in latitudine atrii: quinquies autem decem faciunt quinquaginta, quæ erant latitudo atrii.

Vers. 16. 16. IN INTROITU VERO ATRII FIET TENTORIUM CUBITORUM VIGINTI EX HYACINTHO, ET PURPURA, COCCOQUE HIS TINCTO, ET BYSSO RETORTA; COLUMNAS HABEBIT QUATUOR. — Hic describitur introitus et quasi porta atrii, quæ proinde splendidior erat. Habebat enim velum picturatum ex bysso, purpura, cocco et hyacintho, cum reliqua atrii vela essent ex nuda bysso. Hic ingressus habebat quatuor columnas, in quibus hoc velum appendebatur, ac proinde erat 20 cubitorum: quæque enim columna ab alia distabat 5 cubitis, ut dixi; inter has quatuor columnas, tres, ut patet, interceptæ erant viæ, quibus deducto, vel elevato velo, patebat ingressus in atrium.

Vers. 17. 17. OMNES COLUMNÆ ATRII PER CIRCUMITUM VESTITE ERUNT ARGENTIS LAMINIS. — Non quasi hisce laminis totæ columnæ operirentur, uti arca, mensa et tabule tabernaculi aureis laminis omnino tegebantur; sed quod tenibus argenti laminis, instar filorum, columnæ hæ circumdarentur in gyrum, spatio medio inter gyros vacuo relicto, quod est quasi opus interrasile, diciturque celatura, uti passim hic noster Interpres illud nominat: hoc enim significat Hebræa חֲסוּק *chasuq*, quo nomine non est usus Moses in laminis arce, mensæ et tabularum: ibi enim usus est verbo מֵסַח *tsippa*, quod regere vel oblegere significat. Ita Abulensis (1).

Vers. 18. 18. ET HABEBIT BASES ÆNEAS. — Josephus, lib. III, cap. v, ait has bases æneas fuisse mucronatas, imæ hæc similes, itaque per hanc suam aciem fuisse in terram delixas.

Vers. 19. 19. ET CEREMONIAS. — Hebræice, *in omnem cultum, sive ministerium cæremoniale ad colendum Deum*. Sic Noster accipit nomen *cæremonia*, cap. XXXVIII,

(1) Pro *vestite*, alii hebr. vertunt *conserte*, argenteo scilicet, id est, perticis argenteis. Cf. notata vers. 19.

vers. 21; alias fore hoc nomen *cæremonia* significat præcepta cæremonialia, quæ ritum colendi Deum ex placito ipsius Dei præscribunt.

TAM PAXILLOS EJUS, QUAM ATRII, EX ÆRE FACIES. — Paxilli, id est clavi, qui ad hoc tam in atrio, quam in tabernaculo facti sunt, ut infixi columnarum summitatibus foras eminent, et impositis sibi velorum vel cortinarum funibus, sic ea levantes a terra suspenderebant. Addit Josephus factos etiam esse annulos, quibus innectentur funes, qui clavis aureis cubitalibus humi confixi columnas firmarent, et contra ventorum vim tabernaculum munirent.

20. AFFERANT TIBI OLEUM DE ARBORIBUS OLIVARUM PURISSIMUM, FILOQUE COTENSEM. — Nota *et cotensum, q. d.* Non molitum, quod amurca et faeces rem de plumis est, sed vel sponte fluens, vel certe plii tunsiune ex olive sola carne, vel pulpa expressum.

20 et 21. UT ARDEAT LUCERNA SEMPER IN TABERNACULO TESTIMONIUM. — Pro *testimonium*, hebræice est מוֹעֵד *moed*, quod primo, testimonium significat, sicut הָיָה *heid*, a quo deducitur, testari significat. Secundo, proprie et genuine *moed*, significat conventum, congregationem, cœtum, ecclesiam, a radice מָוַה *moah*, id est convenire. Dicitur ergo tabernaculum *moed*, id est conventus, eo quod ibi Deus conveniret Moysen, et cum eo loqueretur, ut patet cap. XXV, vers. 22, et cap. XXIX, vers. 42. Noster Interpres vero *moed* vertit *testimonium*, vocatque *tabernaculum testimonium*, eo quod tabernaculum conleneret legem, que erat testimonium voluntatis et fœderis divini.

21. EXTRA VELUM QUOD OPPANSUM EST TESTIMONIUM. — « Testimonium, » id est arce continenti testimonium, id est legem, sive tabulas legis. Hinc Eusebius in cap. IX *ad Hebræos*, et Elias Cretenensis, in orat. 3 *De Theologia* Gregorii Nazianzeni post initium, tria numerant tabernacula, primum extimum, puta atrium, quod clausum erat cortinis per latera, sed superne patens, de quo hoc capite egit Moses, quod ab Apostolo, *Hebr. IX, 4*, putant vocari *Sanctum sæculare*, sive ut græce est, *κόσμητος*, id est mundanum, eo quod omnibus commune erat, inquit Chrysostomus: in hoc erat æneum altare holocaustorum sub dio. Secundum tabernaculum erat Sanctum, quoniam erat quasi templum Sacerdotum, quod Apostolus vocat tabernaculum primum: hoc undique clausum erat, et nexum Sancto sanctorum: in hoc erat candelabrum, altare thymiamatis et mensa panum propositionis. Tertium tabernaculum erat Sanctum sanctorum, soli pontifici patens: in illo erat arca cum propitiatorio et Cherubim, item urna cum manna et virga Aaronis. Verum hæc de re dixi ad *Hebr. IX, 4*.

USQUE MANE LUCEAT CORAM DOMINO. — Hinc patet de die non arsisse lucernas in candelabro, licet id putent Cajetanus et Lipomanus, sed tantum de nocte; quare quod paulo ante dixi: « Ut

ardeat lucerna semper, » id hic explicat, ut « semper » idem sit quod singulis noctibus; vespere ergo accendebant sacerdotes lucernas, ut tota nocte arderent; mane vero eas extinguiebant, mundabant, componebant, et oleum infundebant. Id ita esse patet tam ex hoc loco, quam *Levit. cap. XXIV, 3*, et *II Paralip. cap. XIII, 41*, et *I Reg. III, 3*. Ita Abulensis, Oleaster et alii.

Josephus tamen, lib. III *Antiq. cap. IX*, asserit sacerdotem mane extinxisse quatuor lucernas, et permisisse tres reliquas ardere; vespere vero rursum quatuor, quas mane extinxerat, accendisse, ita ut omnes septem lucentes per noctem. Favere videtur huic sententiæ, quod tabernaculum tam per diem, quam per noctem undique obvelatum, nec haberet fenestram, per quam lumen admitteret; ergo videtur opus habuisse etiam per diem lucerna aliqua ardente.

Verum hoc non adeo certum est: nec enim Josephus vidit hoc tabernaculum, sed templum; et Scriptura tribus quatuorve locis jam citatis, nullam lucernæ alienius per diem lucentis facti mentionem, sed simpliciter et constanter asserit lucernam vespere fuisse accensam, et luxisse usque ad mane; quo satis innuit, mane fuisse extinctam, et per lucernam intelligit non unam, sed omnes septem, ut videtur, quæ erant in candelabro. Jam enim ante dixi tabernaculum admisisse lumen per velum anterius reflexum, et aliquando elevatum: hoc enim velum erat loco ostii in tabernaculo.

Dices: Josephus, lib. VIII *Antiq. cap. II*, ait Salomonem fecisse candelabrum unum quod interdiu arderet.

Respondeo, Græce pro *interdiu*, est *κατὰ ἡμέρας*,

quod verbotenus significat *per diem*, id est quotidie, quod verum est, quia quotiæ per noctem ardere debebat lucerna: alloqui enim Josephus Scripturæ omnino fore contrarius, cum dicit ex legis præscripto id fieri debuisse: Scriptura enim nusquam præcipit ut per diem accendatur lucerna; imo hic et alibi tantum per noctem eam accendi jubet.

In Sancto ergo tantum nocte ardebant lucernæ, eaque omnes ad mysterium, quod scilicet significaretur, quod lucernæ vivæ, id est doctores et sacerdotes, sola nocte hujus sæculi, id est in Ecclesia hæc, rudiores illuminent (hinc dixit Plato, « Viros bonos non longa vita, sed clara et illustri opus habere »); nam in die æternitatis, cum erimus in Sancto sanctorum, nulla erit lucerna, non sol, non luna; sed lucerna ejus est Agnus *Apoc. cap. XXI, vers. 23*. Qua de causa etiam in Sancto sanctorum positum non erat candelabrum; sed omnia ibi erant obscura, ut Deum ibi loquentem tegerent, et significarent nos futuram in cœlo gloria hic per tenebras et ænigmata tantum contemplari. Ita Beda, lib. III *De Tabernaculo*, cap. I, et Radulphus, lib. XVII in *Levit. cap. IV*.

PERPETUUS ERIT CULTUS. — Ritus hic accendendi vespere lucernas erit perpetuus, intellige in lege et religione vestra, quia omni tempore legis et judaismi durabit; unde additur, « per successione eorum, » scilicet sacerdotum Aaronicorum, qui a filiis Israel jugiter recipiant oleum ad accendendas quotidie lucernas.

Mystice, populus offert oleum, id est, conscientiam puram, fecundam et devotam, ut eam sacerdotes igne charitatis et lumine cœlesti accendant. Ita Beda.

CAPUT VIGESIMUM OCTAVUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Describuntur vestes pontificis, et vers. 40, minorum sacerdotum, scilicet primo, ephod, vers. 6. Secundo, rationale cum duodecim gemmis, vers. 13, in quo erat doctrina et veritas, vers. 30. Tertio, tunica hyacinthina, in qua erant mala punicæ et tintinnabula, vers. 31. Quarto, tiara cuius lamina aurea, cui inscriptum erat: Sanctum Domino, vers. 36. Quinto, tunica lineæ cum balteo, vers. 39. Sexto, femoralia, vers. 42.

1. Applicæ quoque ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur tibi: Aaron, Nadab, et Abin, Eleazar, et Ithamar. 2. Faciesque vestem sanctam Aaron fratri tuo in gloriam et decorem. 3. Et loqueris cunctis sapientibus corde, quos replevi spiritu prudentiæ, ut faciant vestes Aaron, in quibus sanctificatus ministret tibi. 4. Hæc autem erunt vestimenta quæ facient: Rationale, et superhumera, tunicae et lineam striatam, et cidarim et balteum. Facient vestimenta sancta fratri tuo Aaron et filiis ejus, ut sacerdotio fungantur tibi; 5. accipientque aurum, et hyacinthum, et purpuram, coccumque his tinctum, et byssum. 6. Facient autem superhumera de auro et hyacintho et purpura, coccoque his tincto, et bysso retorta, opere polymito. 7. Duas

oras junctas habebit in utroque latere summitatum, ut in unum redeant. 8. Ipsa quoque textura, et cuncta operis varietas erit ex auro, et hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta. 9. Sumesque duos lapides onychinos, et sculpes in eis nomina filiorum Israel: 10. sex nomina in lapide uno, et sex reliqua in altero, juxta ordinem nativitatibus eorum. 11. Opere sculptoris et cælatura gemmarum, sculpes eos nominibus filiorum Israel, inclusos auro atque circumdatos; 12. et pones in utroque latere superhumeralis, memoriale filiis Israel. Portabitque Aaron nomina eorum coram Domino super utrumque humerum, ob recordationem. 13. Facies et uncinos ex auro, 14. et duas catenulas ex auro purissimo sibi invicem coherentes, quas inseres uncinis. 15. Rationale quoque judicii facies opere polymito juxta texturam superhumeralis, ex auro, hyacintho, et purpura, coccoque bis tincto, et bysso retorta. 16. Quadrangulum erit et duplex: mensuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitudine. 17. Ponesque in eo quatuor ordines lapidum: in primo versu erit lapis sardius, et topazius, et smaragdus; 18. in secundo carbunculus, sapphirus, et jaspis; 19. in tertio ligurinus, achates, et amethystus; 20. in quarto chrysolithus, onychinus, et beryllus: inclusi auro erunt per ordines suos. 21. Habebuntque nomina filiorum Israel: duodecim nominibus cælabuntur, singuli lapides nominibus singulorum per duodecim tribus. 22. Facies in rationali catenas sibi invicem coherentes ex auro purissimo; 23. et duos annulos aureos, quos pones in utraque rationalis summitate: 24. catenasque aureas junges annulis, qui sunt in marginibus ejus; 25. et ipsarum catenarum extrema duobus copulabis uncinis in utroque latere superhumerali quod rationale respicit. 26. Facies et duos annulos aureos, quos pones in summitatibus rationalis, in oris, quæ e regione sunt superhumeralis, et posteriora ejus aspicunt. 27. Nec non et alios duos annulos aureos, qui ponendi sunt in utroque latere superhumeralis deorsum, quod respicit contra faciem juncturæ inferioris, ut aptari possit cum superhumerali, 28. et stringatur rationale annulis suis cum annulis superhumeralis vitta hyacinthina, ut maneat junctura fabrefacta, et a se invicem rationale et superhumeralis nequeant separari. 29. Portabitque Aaron nomina filiorum Israel in rationali judicii super pectus suum, quando ingredietur Sanctuarium, memoriale coram Domino in æternum. 30. Pones autem in rationali judicii Doctrinam et Veritatem, quæ erunt in pectore Aaron, quando ingredietur coram Domino; et gestabit judicium filiorum Israel in pectore suo, in conspectu Domini semper. 31. Facies et tunicam superhumeralis totam hyacinthinam, 32. in cujus medio supra erit capitium, et ora per gyrum ejus textilis, sicut fieri solet in extremis vestium partibus, ne facile rumpatur. 33. Deorsum vero, ad pedes ejusdem tunicæ, per circuitum, quasi mala punice facies, ex hyacintho, et purpura, et cocco bis tincto, mixtis in medio tintinnabulis, 34. ita ut tintinnabulum sit aureum et malum punicum, rursusque tintinnabulum aliud aureum et malum punicum. 35. Et vestietur ea Aaron in officio ministerii, ut audiatur sonitus quando ingreditur et egreditur Sanctuarium in conspectu Domini, et non moriatur. 36. Facies et laminam de auro purissimo: in qua sculpes opere cælatoris, Sanctum Domino. 37. Ligabisque eam vitta hyacinthina, et erit super tiam, 38. imminens fronti pontificis. Portabitque Aaron iniquitates eorum, quæ obtulerunt et sanctificaverunt filii Israel, in cunctis muneribus et donariis suis. Erit autem lamina semper in fronte ejus, ut placatus sit eis Dominus. 39. Stringesque tunicam bysso, et tiam byssinam facies, et balteum opere plumarii. 40. Porro filiis Aaron tunicas lineas parabis et balteos ac tias in gloria et decorem: 41. vestiesque his omnibus Aaron fratrem tuum et filios ejus cum eo. Et cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi. 42. Facies et feminalia linea, ut operiant carnem turpitudinis suæ, a renibus usque ad femora: 43. et utentur eis Aaron et filii ejus

quando ingredientur tabernaculum testimonii, vel quando appropinquant ad altare ut ministrent in Sanctuario, ne iniquitatis rei moriantur. Legitimum sempiternum erit Aaron, et semini ejus post eum.

1. APPLICA QUOQUE AD TE AARON FRATREM TUUM CUM FILIIS SUIS. — Hebraice, *accedere fac ad te fratrem tuum cum filiis*, ut scilicet eos sacerdotes consecres, et vestibus sacerdotilibus induas (1). Vide hic vocationem divinam sacerdotum Leviticorum ad ministeria Dei; et quam nemo presumere debeat tale officium, nisi qui vocatur a Deo tanquam Aaron. Novatores vertiginis spiritu exciti non Deo vocante, sed sponte se ingerunt sacris.

Quod autem Moses fratrem suum sacerdotem ordinat, quid aliud mystice commendat, nisi quod omnes qui Aaron, id est sacerdotes et doctores esse volunt, tanto studio et amore debent meditationi divine legis (hanc enim representat Moses legislator) inhaerere, ut quasi germana videantur et conjunctione devincti?

Allegorice, Aaron fuit typus Christi, qui est frater Mosis, quia Christus et Moses, id est testamentum vetus et novum, quasi fratres sibi assimilantur, conveniunt et respondent.

2. FACIESQUE VESTEM SANCTAM, — vestes sanctas, puta sacerdotales; est enallage numeri. Nota: Vestis sacerdotum dicitur sancta, quia oleo erat consecranda, Deique cultui dicanda, et a profanis usibus removenda, atque a solis sanctis, id est sacerdotibus Deo sanctificatis, id est consecratis, in loco sancto usurpanda.

Porro, hic inverso ordine numerantur et describuntur vestes sacerdotales: sic enim vestiebatur pontifex, ut patet *Levit. cap. viii.* Primo induebat femoralia: super hæc injiciebat tunicam lineam, eamque zona stringebat: huic superinduebatur tunicam hyacinthinam, super quam ephod cum rationali accingebat secunda zona: capiti imponebat tiam, cui affixa erat lamina aurea, cum hac inscriptione: *Sanctitas Domino.*

IN GLORIAM ET DECOREM — sacerdotum et sacerdotum munerum, uti in novo Testamento ornamenta sacerdotalia (frement licet hereticis) eadem de causa recte cultui divino adhibentur. Nam, ut recte argumentatur B. Ivo Carnotensis, *epist. 124*, si in lege veteri ita ornatus fuit sacerdos: ergo multo magis in lege nova, oportuit sacerdotem uti sacris vestibus ad divinum cultum, ac præsertim ad consecrandum corpus et sanguinem Domini: hoc enim postulat decencia, æquitas et reverentia naturalis; et secus facere esset incivile, profanum, rusticum et barbarum. Fuit, et est alius quoque harum vestium usus, scilicet: *Primo*, ut sacerdos populi memoriam semper animo, ut vestibus, inscriptam gereret.

(1) Censet Clericus, non de loco hic, sed de dignitate sermonem esse, et significari, fræ Aaronem ejusque filios Mosei proximos dignitate: quod confirmatur eo, quod sequitur, *De medio filiorum Israel.*

pro eoque Dominum instanter deprecaretur. Secundo, ut per eos sacerdos justitiæ et sanctitatis, æque ac doctrinæ et studii legis, atque omnis officii sui admoneretur. Vide Bedam.

3. ET LOQUERIS CUNCTIS SAPIENTIBUS CORDE, QUOS REPLEVI SPIRITU PRUDENTIÆ, UT FACIANT VESTES AARON. — Sapientes corde hic vocantur periti artifices, puta sartores, phrygiones, gemmarii, etc., ut patet *cap. xxxvi*, vers. 1. Sapientia enim et prudentia confunduntur apud Hebræos, et latissime accipiuntur, ut etiam artem et peritiam mechanicam significant. Porro erant hi artifices Beseleel et Ooliab, eorumque administri, de quibus *cap. xxxv*, vers. 30.

SPIRITU PRUDENTIÆ, — id est prudentia a me aspirata. Spiritus enim hebraice cuius habitus, actioni et rei vitali tribuitur per metaphoram, et fere connotat rem aliunde esse acceptam et aspiratam. Sic spiritus lenitatis est ipsa lenitas a Deo aspirata, *Galat. cap. i*, vers. 6; sapientiæ et intellectus, est ipsa sapientia et intellectus, *Eccli. xv*, 5. Sic *Isaia cap. xi*, septem dona Spiritus Sancti vocantur spiritus consilii, fortitudinis, timoris, pietatis, etc., id est consilium, fortitudo, timor, pietas donata et aspirata a Spiritu Sancto. Ita S. Cyrillus, libro 1 *Contra Judæos*, cap. xx; Hilarius in *Matth. cap. xv*; Nazianzenus, orat. in *Pentecosten*; Basiliius, *Contra Eunomium*, serm. 5, cap. xv; Augustinus, *Contra Faustum*, lib. XII, cap. xv.

Porro « prudentia » hic artem significat. « Spiritu ergo prudentiæ, » id est, arte fabricandi vel conficiendi has vestes sacras; quæ ars est donum Dei naturale, uti sunt et cæteræ artes; aliquando tamen est donum supernaturale infusum a Deo, uti hic accidisse satis innuitur *cap. xxxv*, vers. 30, ubi dicitur de Beseleel: « Implevitque eum (Deus) spiritu Dei, sapientia et intelligentia, ad excoctandum et faciendum opus in auro et argento et ære, sculpendisque lapidibus, et opere carpentarii, quidquid fabro adinventi potest, dedit in corde ejus. Ooliab quoque, » etc.

4. TUNICAM, — scilicet hyacinthinam, quæ Hebr. *קַיִל* *meil*, et latine absolute tunicæ dicitur; alia vero tunica vocabatur *הַתְּבִיחַ כְּתוּבָה* *ketonet tasbeis*, id est tunica linea stricta. Ita Hebræi, Chaldei et Septuaginta; radix enim Hebræa *שָׁבַע* *scabats* stringere significat: hæc enim tunica instar interlucæ stringebat corpus. Alii Hebræi *tasbeis* vertunt tunicam inclusionis, in qua videlicet inclusæ erant 12 gemmæ. Alii, teste S. Augustino, vertunt tunicam cum cornibus, id est cirris. Alii, tunicam ocellatam, id est opere phrygionico ocellis pictam. Hi omnes per hanc tunicam, accipiunt hyacinthinam, non lineam: verum dum ab antiquis deviant, in plurima incerti abeunt.

Sapientia in Scriptura quid?

Vers. 4. Tunica hyacinthina.

Vestium describuntur.

Magis credendum est uni S. Hieronymo ad Fabiolam *De Vest. sacerdot.*, ubi dicitur *magis interpretatur tunicaem hyacinthinam, petenit vero tunicaem lineam, idque ita esse patet Exodi cap. XXXIX, vers. 22 et 27, et Levit. cap. VIII, vers. 7, in Hebraeo (1).*

VERS. 6. C. FACIENT AUTEM SUPERHUMERALE DE AURO ET HYACINTHO, ET PURPURA, COCCOQUE BIS TINCTO, ET

BYSSO RETORTA, OPERE POLYMITO. — Prima haec est sacerdotis vestis, quae dicitur «superhumeralis»; sive, ut Septuaginta, *ἐπιμαζα*, et, ut Aquila, *ἐπιμαζα*; hebr. dicitur *תֵּן אֶפְרוֹד*, id est pallium sive externa vestis, quae aliis superinduitur, a radice *תֵּן אֶפְרוֹד*, id est superinduit, superinduxit. Ephod autem erat vestis propria pontifici, quae tam pectus quam humeros eius tangebatur, eratque fere instar interluciae pertextae undique, sed superne, ut et inferne, omnino patens. Nulla ergo pars ephod vel in pectore, vel in dorso, vel ad latera patebat; nulla quoque erat nodis aut fibulis connexa, ut his amotis aperiri posset: erat enim ephod continua et uniformi textura undique contextum et pertextum (2).

Secundo, ephod porrigebatur usque ad cingulum: eo enim cingebatur.

Tertio, in ephod circa pectus patebat locus rationali inserendo; hinc licet ephod a Philone vocetur pectorale, potius tamen a Septuaginta, Nostro et aliis vocatur superhumeralis, quia in humeris integre pertextum erat, cum in pectore locus esset patulus pro rationali.

Quarto, ephod in humeris habebat duas lapides onychinos, in quibus insculpta erant 12 nomina filiorum Israel, ut patet vers. 9.

Quinto, ephod contextum erat et variegatum ex filis aureis hyacinthinis, purpureis, coccineis et byssinis opere polymito, ut patet hoc versu.

Sexto, putant Abulensis et Sixtus Senensis, lib. III *Biblioth.* cap. XII, Ephod caruisse manicis, fuisseque instar scapularis monastici. Sed verius est ephod habuisse manicas: id enim disertè docet Josephus. Josephi verba si ea recte veritas, haec sunt: «Ephod fit ex variis coloribus auro intermixto; ita contextitur deorsum cubitali mensura, ut circa medium pectus lacuna relinquatur (ra-

(1) Vestes hoc vers. memoratae sunt pectorales, pallium *superius pallium longius, de quibus infra, tunica adstrictior, seu haerula (gall. chemise); tiara seu eldaris, nomen habens ab involvendo, quia ea constabat ex fasciis, quae capiti obvolvebantur, prorsus ut ea capitis tegumenta, quae Turci et Persae hodieum gestare solent, ab eis *duband* (unde *turban*) dicitur; denique cingulum seu balteum, de quo Josephus, lib. III *Antiq.* cap. VII, § 2.*

(2) Rosenmullerus: «Ephod fuit vestimentum breve, manicis carens, constans duabus plagulis, quae in utroque humero fibulis aureis gemmatis nexae inde ad diutius nates dependebant, quarum posterior tergaum, anterior pectus et ventrem tangebatur; infra axillas atroxta erant duo lora, in utroque latere unum, quibus corpori tanquam cingulo adstringerentur plagulae.» Cf. Josephum, *Ibid.*, § 5.

tionali inserendo) et cum manicis fabricatus, omnique figura in modum tunicae factus est.»

Denique Philo, lib. II *De Monach.* docet pectorale sive ephod fuisse instar thoracis: thoracis etiam simile fuisse ephod asserit Josephus, lib. VI *Belli*, cap. VI. Sicut ergo milites ornantur et muniuntur thorace, ita sacerdotes ephod: ipsi enim sunt milites Dei et templi, uti alibi dixi.

OPERE POLYMITO, — id est, opere variorum colorum et liciorum. Unde Septuaginta vocant opus textile variegatoris. Nam ephod textum erat ex stamine byssino, et subtegmine tricolori, videlicet hyacinthino, coccineo et purpureo, ait S. Hieronymus, intermixtis filis aureis. Tale erat hoc ephod, quo solus utebatur pontifex. Erat enim aliud ephod lineum, sive byssinum et toto candore purissimum, quo utebantur inferiores sacerdotes et Levitae, quin et laici qui quoque modo cultui divino deservebant, ut docet Abulensis in lib. I *Reg.* cap. XXII, Quest. XXVII. Tale fuit ephod Samuelis, I *Reg.* cap. II, vers. 18, et sacerdotum a Saule occisorum, I *Reg.* cap. XXII, vers. 18; tali etiam usus est David saltans ante arcem, II *Reg.* cap. VI, vers. 14. Ita S. Hieronymus ad Fabiol. *De Vest. sacerdot.*

7. DUAS ORAS JUNCTAS HABEBIT IN UTROQUE LATERE SUMMITATUM, UT IN UNUM REDEANT. — Hebraice est, *duo humeri juncti erant ad extremitates ejus, et sic conjungetur, q. d.* Ephod non sub axillis ad latera, ut patet Abulensis et alii; sed supra utramque humeri partem duas habebit oras, ut per eas commodius pontifex possit caput inserere, itaque ephod induere: cum autem induisset pontifex ephod, tunc haec ora necessebatur fibula (3). Addit Josephus duas lapides onychinos in humeris, de quibus vers. 9, vice fibularum fuisse.

Hinc noster Interpres has duas oras vocat oras summitatum, quia non in latere ephod, sed ad caput et humeros erant, cum reliquum corpus in ephod esset textura continua, uti dixi: hinc ephod dicitur ab *תֵּן אֶפְרוֹד*, quod non tantum superinducere, sed et cingere vel arcetare significat, ut patet *Exodi* cap. XXIX, vers. 5; *Levit.* cap. VIII, vers. 7, in Hebraeo, eo quod ephod laxiores vestes inferiores arcetaret, et omnino cingeret arcata et continua sua pertextura. Ita Oleaster, Cajetanus et Arias in *Araeone* (4).

Septuaginta has duas oras vocant duas epomides, id est duas partes, puta anteriorem et posteriorem epomides.

9. SUMESQUE DUOS LAPIDES ONYCHINOS. — Ita vertunt et alii passim. Solum Septuaginta vertunt, *sumes duos smaragdolos*. Josephus hos onychinos vocat sardoniches, sive a patria, quod scilicet Sardis

(3) Pro oras Rosenmullerus vertit *humeralia*.

(4) Joan. Braunius in egregio suo opere, cui titulum fecit, *Vestitus sacerdotum Hebraeorum*, libri duo, Amstelod. 1698, versum § sic rediit ex Hebraeo, et *cingulum ephod ejusdem operis erit, ex ipso ephodo progressiva*. Ita et Alloli.

allati essent; sive a colore, quod colore sardio ruberent, inquit S. Hieronymus. Addit Josephus onychinum qui a dextris erat, quoties pontifex sacrificabat, tanto fulgore micasse, ut etiam emittens conspiceretur.

9 et 10. ET SCULPES IN EIS NOMINA FILIORUM ISRAEL: SEX NOMINA IN LAPIDE UNO, ET SEX RELIQUA IN ALTERO, JUXTA ORDINEM NATIVITATIS EORUM. — Sex seniorum filiorum Jacob nomina, puta Ruben, Simeon, Judas, Dan, Nephthali et Gad, insculpta erant onychi dextri, ait Josephus; sex reliqui insculpti erant onychi sinistro, puta Aser, Issachar, Zabulon, Ephraim, Manasses et Benjamin; vide de his filiis *Genes.* cap. XXIX et XXX. Levi enim inter 12 tribus non numeratur, licet eum numeret Abulensis hic: sed ejus loco et loco Joseph, duo filii Joseph, scilicet Ephraim et Manasses, successerunt, adoptati in filios ab avo Jacobo, *Gen.* cap. XLVIII, vers. 5. Ita Josephus lib. III, cap. XI. Ipse enim sacerdos, utpote Levita, per se suam tribum Levi representabat; unde non fuisset congruum inscribere Levi vestis sacerdotis.

Mystice, significabatur sacerdotem ex officio, debere orare pro singulis populi tribubus, easque quasi humeris suis portare, ut esset velut Atlas populi.

11. CELATURA GEMMARUM. — Hebr. *apertionibus*, id est sculpturis, *sigilli*, *q. d.* Ita exculpes hos duos onychinos, easque insculpes nomina filiorum Israel, sicut sigillum solet exsculpi litteris et insignibus heri sui.

INCLUSOS AURO ATQUE CIRCUMDATOS. — Hebraice est, *circumdatos clausuris, vel palis aureis*.

12. ET PONES IN UTROQUE LATERE SUPERHUMERALIS MEMORIALE FILII ISRAEL. — Hebraice est, *pones in utroque latere ephod lapides memoria filii Israel, vel filiorum Israel, sive, ut Chaldaeus, lapides memoriales filii Israel; idque tripliciter: nam, ut docet Beda, lib. III De Tabern.* cap. IV, tres ob causas Aaron pontifex nomina Patriarcharum inter sacrificia semper in humeris, aeque ac in pectore portabat. Prima erat, ut ipse fidei probeque vite duodecim Patriarcharum semper meminisset, tamque imitaretur. Secunda, ut duodecim tribuum, quae ex his Patriarchis prognatae sunt, in orationibus et sacrificiis memor existeret; ita S. Hieronymus. Tertia, ut populus videns nomina patrum scripta in veste praesulis sui, curaret sedulo ne ab illorum meritis desciscens, ad errorem contagia declinaret; ita S. Hieronymus.

Quarta, ut sciat pontifex populum et subditos sibi portandos esse non tantum in pectore, sed et in humeris, in pectore portantur, cum amantur; in humeris; cum illorum onera feruntur, juxta illud *Galat.* cap. VI: «Alter alterius onera portate, et sic adimplebitis legem Christi.» Gemit sub onere paupertatis proximus, onus ejus elemosynis subleva: sub onere aegritudinis decumbit, erige: sub faece peccati jacet, attolle: cholericus est, melancholicus, pusillanimis, fer et porta eum

humeris tuae patientiae, charitatis, consolationis; sic adimplebis legem Dei et Christi.

Hinc allegorice, ephod significabat obedientiam charitatis Christi, quia ipse numeros suos pro peccatis nostris cruci suppositus, ait Rupertus, unde duo lapides onychini significabant duo hemisphaeria, ait Philo et S. Hieronymus, puta totum mundum, pro quo passus est Christus. Ita Abbas ille in *Vitis* lib. V, cap. X, in fine, habitum priscorum monachorum explicans, ait: «Cuoculum, quo utimur, signum est innocentiae; superhumeralis, quo humeros et cervicem alligamus, signum est crucis; zona vero qua circumimur, signum est fortitudinis. Converteremur ergo juxta id quod habitus noster significat: quia omnia cum desiderio facientes, nunquam deficiemus.»

Tropologica, ephod significabat onus evangelicum et jugum Domini. In hujus enim subjectione et obedientia, consistit perfectio et felicitas Christiani. Ita et Gentilis Agesilaus, rogatus quare Spartani alii feliciores et potentiores essent: «Quia, ait, plus quam alii exercent se in imperando et obediendo.» Et Agis rex, rogatus quantum disciplina maxime exerceatur Sparte: «Peritia, inquit, imperandi et obediendi.» Pressius vero veriusque Theopompus, cum quidam diceret Sparta salutem inde proficisci, quod reges haberet ad imperandum idoneos, respondit, non eam esse causam, sed quod civis obediens nosset. Ita Plutarchus in *Lacon*.

Quid colores varii significarint dixi cap. XXV, vers. 3. Duae orae nexae tam sinistra quam dextra parte, idque superius ad humeros, significabant opus externum et sanctam operationem pie intentioni jungendam esse tam inter adversa, quam inter prospera. Manicas habebat ephod, quia onus a Deo, Deique vicariis injunctum, statim utraque manu complectendum est. Ephod hoc cingulum est zona, id est voluntate Dei: ita Beda; per hanc enim omnia ardua et adversa, quae Deus nobis quasi ephod imponit, facile sustentantur et superantur. Audi S. Hieronymum ad Paulam, *De Obitu Blesilla*: «Bonus est Deus, et omnia quae bonus facit, bona sint necesse est. Mariti orbis irrogatur, plango quod accidit; sed quia sic placet Domino, aequo animo sustinebo. Unicuius raptus est filius: durum quidem, sed tolerabile, quia sustulit ille qui dederat. Si caecus fuero, amici lectio me consolabitur. Si auditum quoque surdae aures negaverint, vacabo a vitis, nihil aliud nisi Dominum cogitabo. Imminet super haec et dura pauperies, frigus, languor et nuditas; extremam expectabo horam, et breve putabo malum, quod finis melior subsequatur. Sanus sum, gratias refero Creatori. Langueo, et in hoc laudo Domini voluntatem: quando enim infirmor, tunc fortis sum; et virtus spiritus in carnis infirmitate perficitur. Cur autem durum sit, quod quandoque patientium est?»

Moraliter ergo discite hic primam et precipuam

fallamur, tutissimum erit sequi S. Hieronymum, Septuaginta et Chaldaeum, qui mire hic consentiunt.

Tropologice.

Tropologice, quatuor ordines gemmarum sunt quatuor virtutes cardinales, ait S. Hieronymus ad *Fabiolam*, quae dum invicem miscentur, duodecim efficiunt combinationes, ut patet si quis singulas ordine cum aliis tribus combinet, verbi gratia primo, prudentiam cum fortitudine; secundo, prudentiam cum temperantia; tertio, prudentiam cum iustitia; rursus quarto, fortitudinem cum prudentia; quinto, fortitudinem cum temperantia; sexto, fortitudinem cum iustitia, et ita consequenter temperantiam et iustitiam combinet cum aliis tribus.

Tres lapides in singulis ordinibus sunt tres virtutes theologice, ait Beda.

Allegorice, duodecim gemmas sunt Apostoli.

Allegorice Tertullianus, lib. IV. *Contra Marcionem*, cap. XII, hisce duodecim gemmis docet significatos esse duodecim Apostolos: iisdem enim significantur Apostoli *Apoc.* XXI.

Quæres, cur in duodecim hisce gemmis omittatur adamas, qui inter gemmas primatum tenet? *Primo*, Alcazar in *Apoc.* XXI, 19, disputans de calcedonio, censet calcedonium S. Joannis esse carbunculum Mosis hic, et carbunculum Mosis esse adamantem. Sunt enim, inquit, carbunculi candicantes, ideoque adamantini, qui scilicet in adamantem transiunt, sicuti carbones (ex quorum similitudine carbunculus nomen accepit), dum nimis ardent, non rubent, sed candent, ut apparet in ferro candenti, quod ubi maxime ignitum est, candet: unde a fabris ferrariis vocatur argentum. Verum hoc refutavi *Apocal.* XXI, 19.

Secundo, alii censent Deum hic in rationali pontificis omisisse adamantem, quia adamas, utpote durus et intractabilis, symbolum est hominis prefracti et tyranni. Verum et hoc refutavi *Ezech.* III, 9: ibi enim Ezechiel a Deo comparatur adamantini, fitque adamas.

Deo ergo genuinum hujus rei causam litteralem esse duplicem. Prior, quia adamas nimis est pretii. Videmus enim parvos adamantes instar fabæ Romane, aestimari 40 aut 50 millibus aureorum. Quare adamas tante magnitudinis, ut in eo inscribi posset nomen *Jehuda*, aut alterius tribus, constitisset plusquam centum millibus aureorum? Unde hoc pretium, imo habito pretio, unde adamantem tantum sibi comparassent pauperes Hebraei. Egypto exeuntes? Ita primi Pontifices et Christiani, religionis, sanctitatis et paupertatis magis studiosi quam pompe et splendoris, templa et calices, aliasque res sacras malebant mediocres et simplices, quam splendidas nimis et pretiosas. «Olim, ait ille, sacerdotes auri celebrabant in calicibus aeneis, nunc sacerdotes aenei celebrant in calicibus aureis.» Hec videtur causa, cur Constantinus Imperator magnificentissimus, æque ac religiosissimus in templo SS. Petri, Pauli, et aliis medioeritatem servavit,

quia scilicet S. Sylvester eam deposuisset in initiis illis templorum, et dominantibus christianissimi; alioquin enim novum Pantheon, imo Salomonium templum edificasset.

Posterior, ne nimia esset inæqualitas inter tribum, qui daretur adamas, et cæteras, quibus aliæ gemmæ viliores darentur, quæ illi occasio esset superbiæ et ambitionis, cæteris invidiæ et odii: uti Joseph ob tunicam polymitam a patre acceptam, cæteris fratribus exosus et invisus fuit. Adamas enim est regina gemmarum, et incomparabiliter cæteras omnes claritate, duritie, soliditate et pretio superat. Addit S. Epiphanius, tract. *De lapidibus et gemmis* (penes quem sit fides, nec enim Moses aut Scriptura ejus meminisset), pontificem tempore Salomonis ingredientem in templum, tribus anni solemnitatibus, puta in Paschate, Pentecoste et festo Tabernaculorum, præter gemmas rationales, in pectore gestasse adamantem, inter duos smaragdus, qui splendebat, si populus, a peccatis immunis, Deo erat charus; sin per peccata ejus iram provocasset, obscurus evadebat aut sanguineus, quasi comminans Dei vindictam et gladium. Sic apud Christianos summus Pontifex in pectore gestat adamantem, uti dixi *Ezech.* III, 9.

Symbolica causa fuit, ut significaretur vetus sacerdotium, adeoque veterem legem et synagogam non fore adamantina, id est invicta, infrangibilia, constantia et perpetua; frangenda enim et abolenda erant per Christi sacerdotium, legem et regnum.

IN PRIMO VERSU (id est ordine) ERIT LAPIS SARDIUS, ET TOPAZIUS, ET SMARAGDUS. — Describamus hic nomina singulis lapidibus inscripta, singulosque lapides adaptemus tum suo Patriarchæ, tum suo Apostolo. Sequar in hac re tum alios, tum præsertim Franciscum Riberam, lib. III *De Templo*, cap. XI, et in *Apocal.* cap. XXI, qui præ cæteris egregie singula hæc adaptat. Porro servatur hic in Patriarchis ordo natalitatis et ætatis, ut qui prior est ætate, præcedat, et priorem sortiatur gemmam; postponuntur hic ergo Judas, Joseph, et Benjamin, qui virtute et dignitate alios antecederant. Recte Agesilanus, aliis se inferioribus postpositus, dixit: «Ostendam non loco vitium, sed viro locum coherentari;» testis est Plutarchus. Porro Abulensis et Alcazar in *Apoc.* XXI, 20, notat. 33, contendunt hic numerandum esse Levi, ideoque ut tribus sint duodecim, non tredecim, Ephraim et Manasse contrahendas esse in unam, scilicet Joseph qui fuit pater utriusque. Accedit Chaldaeus, qui *Cont. x.* nomen Levi in una gemma apponit. Verum verius est omittendum esse Levi, ac consequenter tribum Joseph dividendam in duas, scilicet Ephraim et Manasse. Ratio est *primo*, quia pontifex ipse seipso representabat tribum Levi; erat enim ipse ex Levi et Levita. *Secundo*, quia duodecim tribus posita hic in rationali, erant populi, puta laicorum, pro quibus sacerdos oraturus erat; gestat enim eos in pectore, ut iugiter

eorum in precibus recordetur. At tribus Levi non erat laica, sed Deo consecrata, ac proinde una cum pontifice, quasi capite suæ tribus, Deo pro cæteris tribubus laicis supplicabat. Censetur ergo esse una cum capite, suo scilicet pontifice: cum enim stipabat, eumque adjuvabat in sacrificiis et sacris pro populo obeundis. Non decebat ergo pontificem gestare in pectore tribum Levi, utpote cuius ipse erat caput et princeps; illam enim seipso representabat, sicut princeps representat rempublicam, rex regnum, primogenitus totam familiam et stirpem.

Ad Chaldaeum respondeo, parvam esse Chaldaeum illius paraphrasæ auctoritatem: habet enim ibidem falsa et commentitia, et repugnat Onkeloso, id est Chaldaeum paraphrasæ quem habemus in *Exodo*, ut ipse Alcazar fatetur.

Primo sardius est Ruben, et S. Bartholomæus, et Marci.

In primo ergo gemmarum ordine primus est sardius, qui ignis specie transluet, significatque Ruben primogenitum Jacobi, cuius libido se prodidit, tum patri, tum aliis, cum ad Balam patris uxorem accessit, *Genes.* XXXV, 22. Sed quia sardius tardius suffuso humore hebetatur, hinc convenit constantiæ et amoris ejusdem Ruben, quo tam impense conatus est Josephum e manibus fratrum liberare, *Genes.* XXXVII, 21.

Tropologice, sardius fervidam significat doctrinam et pro æa martyrium; est enim colore sanguineo et igneo, quo feris terrorem incutit. Hinc *Apoc.* cap. XXI, tribuitur S. Bartholomæo, qui pro Christo excoxiatus, totus sanguineus, ideoque demonibus terribilis fuit; nec mirum est eandem gemmam nunc vitium, nunc virtutem significare; sic enim in Scriptura tam demon quam Christus vocatur leo, sed Christus ob fortitudinem, diabolus ob crudelitatem et furorem. «Sicut milites vulnera, quæ in præliis sibi inflata sunt, regi monstrantes fiducialiter loquuntur: ita et Martyres manibus absecta capita gestantes, et in medium afferentes, quæcumque voluerint, apud regem eorum impetrare possunt,» ait S. Chrysostomus, serm. in *Juvenium et Maximianum*.

Secundo, topazius, qui partim cæruleo, partim aureo est colore, imo omni colore resplendet, ait Isidorus, lib. XVI, cap. VII. Quidam topazium dictum putant a Topazio insula maris Rubri, quæ quoniam est nebulosa, cum a navigantibus sæpe quaesita esset, hinc nomen accepit; nam *topazion*, lingua Troglodytarum *quarere* significat. Topazius congruit Simeoni audaci et impeterrito, uti patuit in vindicta stupri sorori suæ Dinæ illati, *Genes.* XXXIV, 25. Audaces enim et valeri non raro sunt cærulei et pallidi. Unde Julius Caesar, cum quidam male suspicarentur de Antonio et Dolabella, et ab illis ut sibi caveret, monerent: «Non hos, ait, metuo rubicundos, ignavos et pingues, sed graciles istos ac pallidos,» Brutum monstrans et Cassium, idque merito; nam ab his postea in curia dolose occisus est.

Tropologice, topazius significat animum cohesivum, et ad omnia infractum, omnibusque adversis superiorum; est enim topazius ceruleus et fulvus, atque flammescit impensus, dum radiis solis verberatur. Hinc *Apoc.* cap. XXI, tribuitur Jacobo fratri Domini, qui cælesti charitate irradiatus, per illam Judæos omniaque terrena supplantavit. «Animus, ait Seneca *epist.* 66, intuens vera, peritus fugiendorum ad petendum; non ex opinione, sed ex natura prælia rebus imponens; asperis blandisque pariter invidius, neutri se fortunæ submittere, supra omnia quæ contingunt acciduntque eminens, imperturbatus, intrepidus consistat, quem nulla vis frangat, quem non attollant fortuna, nec deprimaunt. Talis animus virtus est; hæc est ejus facies.» Et rursus: «Nihil, ait, magnum est in rebus humanis, nisi animus magna despiciens. Cyrus, inquit Xenophon, lib. I, et forma fuit pulcherrimus, et animo humanissimus; et discendi adipiscendique honores cupidissimus; adeoque nullum non labore pertulit, nullum non periculum laudis gratia sustinuit.» Quid jam faciet Christianus pro laude et gloria æterna?

Tertius est smaragdus, qui maxime viret, ita ut res alias, quin et aerem suo virore inficiat; unde hebraice vocatur ברקת *barquet*, id est fulgurans; hinc et a Symmacho, teste S. Hieronymo, vocatur Ceraunius. Smaragdus congruit Levi, ait Abulensis, sed fallitur: Levi enim non computatur inter duodecim tribus, uti supra ostendi. Ergo smaragdus est Judas, qui, si Levi excludas, fuit tertius Jacobi filius; smaragdus enim significat Judæ fortitudinem, et sceptrum perenne, semperque virens usque ad Christum, *Genesios* cap. XLIX, vers. 10.

Tropologice, smaragdus significat virginitatem; hinc *Apoc.* XXI, tribuitur S. Joanni, qui semper virgo mire viruit ut virginitate. Unde Pierius, *Hierogl.* 41: «Sunt, ait, qui smaragdi perpetuum clarumque virorem, signum virginitatis esse velint: idque insuper argumento addunt, in patrandæ re veneræ, si quis lapidem attingat, eum sponte frangi.» Hoc posterius falsum esse, per experientiam asserunt matrone conjugate; multæ enim annulos habent cum smaragdo, quos nec die nec nocte deponunt; qui tamen integri semper et illi, etiam post copulam perdurant. Sic Catullus virginem comparat flori veranæ:

Ut flos in seipis secretus nascitur horis,
ignotus pecori, nullo contatus aratro:
Sic virgo dum intacta manet, etc.

48. IN SECUNDO ORDINE PRIMUS EST CARBUNCULUS, SAPHIRUS ET JAS-
VER. 18
PIS. — In secundo ordine primus est carbunculus, græce *σφαιρα*, id est carbo ignitus: hujus enim speciem refert; unde et ignem non sentit, quia de causa apyrotus dicitur a Plinio, lib. XXXVII. Hic congruit Dan et Danitis, qui sua fortitudine exusserunt Lais, *Judic.* XVIII, 27; et Samsoni Danite,

qui ignitos fitiones alligans caudis vulpium, his succendit segetes Philistinum. *Judic.* xv, 5.

Quarta. Tropologie, carbunculus significat ardentem charitatem; carbunculo in *Apocal.* respondet calcedonius, qui carbunculo colore est similis, tribuiturque Jacobo fratri S. Joannis, qui ardens charitate Christi, primus Apostolorum pro Christo martyr occubuit.

« Martyrium, ait S. Cyprianus, est delictorum finis, periculi terminus, dux salutis, iter patientie, magister domus vite. Magna sublimitas est, ante ora Domini, aspectumque Christi, potestatis humane tormento contemnere. » Rursum, Laurentius Justinianus, *De Logno vite* cap. iv: « Charitas, ait, est impenetrabilis forica, respuit gladium, jacula exoutit, periculum insultat, mortem irridet, postremo vincit omnia. » Egregie S. Augustinus, *De Laude charitatis*: « Hec, ait, in adversitatibus tolerat, in prosperitatibus temperat, in duris passionibus fortis est, in bonis operibus hilaris, in temporalibus ditissima, in hospitalitate latissima, inter bonos fratres beatissima, inter falsos sapientissima. In Abel per sacrificium laeta; in Noe per diluvium secunda; in Abraham peregrinatione fidelissima; in Mose inter injurias lenissima; in David tribulationibus mitissima. In tribus pueris blandos ignes fortiter tolerat: casta in Susanna super virum, in Anna post virum, in Maria preter virum: libera in Paulo ad arguendum, humilis in Petro ad obediendum; humana in Christianis ad confitendum, divina in Christo ad ignoscendum. Ipsa est fidei fructus, divitiarum pauperum, vita morientium. »

19. IN TERTIO LIGURIUS, ACHATES, ET AMETHYSTUS. — In tertio ordine primus est ligurius, qui in aliis vocant lyncourium, putantque esse gemmam ex urina lynceis coagulam: *207* enim est *lynx*, *20700* est urina; sed id rejicit Plinius, lib. XXXVII, cap. m, potiusque, si tali materia coalescat, succinum sit, quam gemma, et ita Franciscus Ruensium ait esse succinum, non ex urina lynceis, sed ex pine arbore distillans. Aleazar quoque in *Apocal.* xxi, notat. 31, censet ligurium esse electrum, vel succinum durius, pretiosius et rarius. Verum hic non succini, sed gemmarum ponuntur ordines.

Secundus est saphirus, qui caruleus est, id est, celestis coloris, et aureis punctis collucet, quique radiis solis percussus ardentem emittit fulgorem. Hic congruit Nephthali, a quo plerique Apostolorum prognati, aurea et celestis Evangelii verba, et (ut Jacob vaticinatus est, *Genes.* cap. xlix, vers. 21) eloquia pulchritudinis orbi dederunt.

Tropologie, saphirus significat eos qui corpore in terris, mente et vita in caelis versantur; unde in *Apoc.* tribuitur S. Paulo, ut vult Aretas, vel potius S. Andreae, qui amore caeli et radiis Christi, biduo apud eum mansit, percussus, in ejus amorem exarsit, et terrena omnia, prospera neque ac adversa calcavit. Virilis ergo Andreas neque nomen suum fuit *20702*, id est vir. « Vir, inquit Cassiodorus in *Psalm.* 1, vocatus a viribus, est qui nescit in adversis tolerando deflere, aut in prosperis aliqua elatione se jactare; sed animo stabili defixus, et celestium rerum contemplatione firmatus, manet semper impavidus. » Et S. Gregorius, lib. VII *Moralium*: « Justorum, ait, fortitudo est carnis vincere, propriis voluptatibus contraire, delectationem vite presentis extinguere, hujus mundi aspera pro aeternis praemiis amare, prosperitalis blandimenta contemnere, adversitalis metum in corde superare. »

Quinta. Carbunculus est Dan, et S. Jacobus, frater S. Joannis, obandentem charitatem.

Septima. Lapis, qui dicitur Aser, est S. Aser, qui dicitur in *Apocal.* xxi, 20, hinc et Ruens scribit persuasionem fuisse quorundam, hyacinthos divillas afferre, quod tamen vir sapiens non facile credit.

Tropologie, hyacinthus significat contemptum terrenorum, et amorem caelestium; hinc in *Apocalypsi* congruit Simoni Chanaanoe, qui celestibus et suavissimis fuit moribus. Est enim hyacinthus violaceus, et celestis coloris instar saphiri, et instar floris, qui dicitur hyacinthus.

Tertius est jaspis, gemma firmissima et vitreus, ideoque smaragdo subsimilis, ait Isidorus, lib. XVI, cap. vii. Jaspis congruit Gad: tribus enim Gad fortissima praevit alias tribus ad terram promissam, fortissimeque pro his dimicavit, *Numer.* xxxii, 23, et *Josue* iv, 12; unde et Gad hebraice idem est quod instructus, accinctus, armatus, felix, *Gen.* xi, 19, in hebraeo.

Tropologie, jaspis significat fortitudinem fidei: unde in *Apoc.* tribuitur S. Petro, qui est petra et fundamentum Ecclesiae post Christum, ideoque feliciter haec petra in suis successoribus Pontificibus perdurat et perdurabit. Augustus Caesar Caio Casari, Julie filiae suae filio, cum eum in Armeniam mitteret, precatus est a diis « gratiam Pompeii, audaciam Alexandri, fortunam suam concedi, » inquit Plutarchus, Christum suam gratiam, fortitudinem et felicitatem apprecatus est, et apprecando contulit S. Petro, ejusque, imo suis haereditibus.

19. IN TERTIO LIGURIUS, ACHATES, ET AMETHYSTUS. — In tertio ordine primus est ligurius, qui in aliis vocant lyncourium, putantque esse gemmam ex urina lynceis coagulam: *207* enim est *lynx*, *20700* est urina; sed id rejicit Plinius, lib. XXXVII, cap. m, potiusque, si tali materia coalescat, succinum sit, quam gemma, et ita Franciscus Ruensium ait esse succinum, non ex urina lynceis, sed ex pine arbore distillans. Aleazar quoque in *Apocal.* xxi, notat. 31, censet ligurium esse electrum, vel succinum durius, pretiosius et rarius. Verum hic non succini, sed gemmarum ponuntur ordines.

Secundus est achates, ita dicitur ab Achate flavio Siciliae, juxta quem primo est repertus, ait Plinius; aut, ut alii, dicitur est *20702*, id est sociabilis, quia multe in eo figure, et colores varii associantur. Nam, ut tradit Isidorus, lib. XVI, cap. xi, niger est, habens circulos nigros et albos junctos et variatos, similisque est hamati: id est species est coralloachates, qui aureis guttulis inspersus est. Scribit Anselmus Boethius insignis medicus, et gemmarum Rodolphi II Imperatoris, lib. II *De Gemmis*, cap. xxvii: « Omnem achatem venenis pestiferis, viperarum atque scorpionum ictibus adversari. Cor enim recreat, ac adversus omne genus contagii tuetur. Sitim achates ore contenta, manumque detenta febrilentium aestus non obscure compescit (omnes enim gemmae frigidae sunt et stoece, uti idem ait cap. lxxvi): Nativitatem aquilam nido suo achatem imponere, ut pullos contra venenatorum animalium morsus tuesur. Scribunt aliqui rubram achatem visum acere. » Ex achate faciunt coronas praetoriarum. Hic significat tribus Issachar inter medios peccatores site, sanctitatem, quam proinde laudat Moses, *Deuter.* xxxiii, 19. In *Apocal.* achati respondet chrysoprasus: ita dicitur, quod porri succum colore suo referat; idem pallore suo ad nigredinem accedit, aureis intervenientibus guttulis, unde coralloachati affinis est, tribuiturque in *Apocal.* Judae Thadeo: cujus aurea sapientia et acrimonia (hanc enim symbolice et tropologie significat chrysoprasus) in haereticos, patet ex ejus epistola.

S. Pachomius ex fetore terribissimo agnovit Origenistas, eisque minatus est gehennam nisi resipiscerent, et libros Origenis in flumen demergerent, ut patet ex Vita ejus, capite xlii. Sic Aphraates

Sexta. Jaspis est Gad, et Petrus, ob robur fidei.

Ves. in Liguria quis.

Ea hyacinthus.

Septima. Lapis, qui dicitur Aser, est S. Aser, qui dicitur in *Apocal.* xxi, 20, hinc et Ruens scribit persuasionem fuisse quorundam, hyacinthos divillas afferre, quod tamen vir sapiens non facile credit.

Titus Imperator, ob suavitatem et benevolentiam, dicitur esse « deliciae orbis; » hic ammonitus ab amicis, quod plura polliceretur quam prestare posset, respondit: « Non oportet quemquam a Caesaris colloquio tristem abscedere. » Ita Suetonius in ejus Vita.

Hadrianus Imperator, teste Dione, in colloquiis etiam humillimorum mire civilis erat, eosque detestari solebat, qui hanc humanitatis voluptatem ipsi inviderent, hoc praetextu, quod dicerent principis majestatem ubique servandam.

Illustre est exemplum Religiosi, qui fratrem divagantem, et in apostasiam proclivem suo obsequio et suavitate servavit, in *Vitis Patrum*, lib. V, cap. v, num. 28.

E contra Dionysius tyrannus ab Aristippo interpellatus pro amico, preces non admisit: Aristippus prostratus cepit amplecti pedes regis et impetravit. Id factum cum quidam velut abjectus, quam ut philosophum deceret, reprehenderet: « Non ego, ait, sed Dionysius est in culpa, qui aures habet in pedibus; » testis est Laertius, lib. II, cap. viii.

Secundus est achates, ita dicitur ab Achate flavio Siciliae, juxta quem primo est repertus, ait Plinius; aut, ut alii, dicitur est *20702*, id est sociabilis, quia multe in eo figure, et colores varii associantur. Nam, ut tradit Isidorus, lib. XVI, cap. xi, niger est, habens circulos nigros et albos junctos et variatos, similisque est hamati: id est species est coralloachates, qui aureis guttulis inspersus est. Scribit Anselmus Boethius insignis medicus, et gemmarum Rodolphi II Imperatoris, lib. II *De Gemmis*, cap. xxvii: « Omnem achatem venenis pestiferis, viperarum atque scorpionum ictibus adversari. Cor enim recreat, ac adversus omne genus contagii tuetur. Sitim achates ore contenta, manumque detenta febrilentium aestus non obscure compescit (omnes enim gemmae frigidae sunt et stoece, uti idem ait cap. lxxvi): Nativitatem aquilam nido suo achatem imponere, ut pullos contra venenatorum animalium morsus tuesur. Scribunt aliqui rubram achatem visum acere. » Ex achate faciunt coronas praetoriarum. Hic significat tribus Issachar inter medios peccatores site, sanctitatem, quam proinde laudat Moses, *Deuter.* xxxiii, 19. In *Apocal.* achati respondet chrysoprasus: ita dicitur, quod porri succum colore suo referat; idem pallore suo ad nigredinem accedit, aureis intervenientibus guttulis, unde coralloachati affinis est, tribuiturque in *Apocal.* Judae Thadeo: cujus aurea sapientia et acrimonia (hanc enim symbolice et tropologie significat chrysoprasus) in haereticos, patet ex ejus epistola.

S. Pachomius ex fetore terribissimo agnovit Origenistas, eisque minatus est gehennam nisi resipiscerent, et libros Origenis in flumen demergerent, ut patet ex Vita ejus, capite xlii. Sic Aphraates

Octava. Amethystus est Iser, dicitur, et Judas Thadeus, qui in hareticis est.

Septima. Lapis, qui dicitur Aser, est S. Aser, qui dicitur in *Apocal.* xxi, 20, hinc et Ruens scribit persuasionem fuisse quorundam, hyacinthos divillas afferre, quod tamen vir sapiens non facile credit.

monachus eremo exiit in urbem, ut Arianis resisteret; cumque Valens Imperator eum argueret, dicens monachi esse solitudinem, respondit: « Teipsum reprehende, qui flammam in domum Dei injectisti, non me, qui egressus sum ut eam extinguam; » testis est Theodoretus in *Philotheo*. Sic acer in haereticos fuit S. Hieronymus, S. Hilarius, S. Athanasius et alii.

Tertius est amethystus, qui purpureus est, roseus et violaceus, sculptura facilis, leniterque flammulas fundit. Dicitur esse amethystus *20702* Zabulon, *20702* Zabulon, id est inebriari, et a privativo, eo quod non inebrietur, id est vini colorem non integre accipiat, aut quod ebrietati resistere creditur. Ita Isidorus et Plinius. Differt ab hyacintho, quod fulgor violaceus in hyacintho sit dilutus, in amethysto vero sit micans, ait Plinius, libro XXXVII, capite ix. Amethystus congruit Zabulon, ex quo nonnulli Apostoli prognati sunt, caelesti virtutum splendore radiantes.

Tropologie, amethystus significat humilitatem: unde in *Apocal.* datur Matthiae, qui nomine (Matthias enim significat hebraice donum Dei) et in oculis suis parvus, nunquam superbia inebriatus fuit: hinc divina sorte et vocatione, in apostolum loco Jude electus, magnus evasit.

Interrogatus est quidam senex: Quid est humilitas? et respondens dixit: « Humilitas numerum opus est et divinum; via autem humilitatis haec est, ut labores corporales assumi debeant, et adserbat seipsum homo peccatorem, et ponat se subjectum omnibus. » Et dixit frater: « Quid est esse subjectum omnibus? » Respondit senex: « Hoc est esse subjectum omnibus, ut non attendat quis aliena peccata, sed sua semper aspiciat, et deprecetur sine intermissione Deum. » In *Vitis Patrum*, lib. V, cap. xv, num. 82.

Interrogavit quidam frater senem, dicens: Die mihi unam rem quam custodiam, et vivam per eam. Et dixit ei senex: « Si poteris contumeliam pati et sustinere, magnum est hoc; et super omnes virtutes. » *Ibid.*, num. 83.

20. IN QUARTO CHRYSOLITHUS, ONYCHUS, ET REXALLUS. — In quarto ordine primus est chrysolithus, qui parum aurei, partim marini est coloris: unde hebraice vocatur tharsis, id est marinus, ait S. Hieronymus. Hic congruit tribu Ephraim, qui regiam potestatem in Jeroboam adeptus, ex a ditissime tenuit.

Tropologie, chrysolithus significat penitentiam; unde in *Apocal.* tribuitur Matthaeo, qui penitens fuit, et fervens amore Christi.

Praedare S. Gregorius: « Pierunque, ait, gratior est Deo fervens post culpam vita, quam securitate torpens innocentia. » Hoc verum esse patet in S. Matthaeo, Petro, Paulo et aliis. Narrat Palladius in *Lausaca*, cap. cxi, de quadam virgine lapsa, quae penitens per 30 annos mancipavit se obsequio agrotorum, manere am multalorum, itaque placuit Deo, ut eandem sancto

Nota. Amethystus est Zabulon, id est inebriari, et a privativo, eo quod non inebrietur, id est vini colorem non integre accipiat, aut quod ebrietati resistere creditur.

presbytero revelaretur, illam magis placuisse Deo in poenitentia quam in virginitate.

Undecim, onyx est Manasses, et Philippus ob moram caudem.

Secundus est onyx, ita dictus ab unguis humani similitudine. Hic significat Manassem, ob morum candorem et humanitatem : unde et in Apocal. datur Philippo. De onyche ita scribit Anselmus Boethius, lib. II De Gemmis, cap. xci, xcii et xciii : « Sardonyx est, dum onyehi sardius adjunctus est. Calcedonius, dum abest rubicundus et niger color distinctus. Onyx, dum adest niger, et abest rubicundus. Varia enim sunt onychum genera. Alia enim nigrae prorsus, alia cum albedine, cum fusco, flavo, lacteo, subereuleo corneoque colore, miram varietatem ostentant; omnes zonas, vel lineas habent, quibus colores a sese mutuo distinguuntur. Tante interdum est magnitudinis, ut columnulae inde fieri possint. Romae enim in basilica S. Petri sex columnulae onychinae conspiciuntur. Appianus testatur Mithridatem Ponti regem, duo millia poculorum esse onyche in suo thesauro habuisse. Sub onyche et sardonychem et calcedonium intelligit. Nam et hi apud veteres, pro onyche habebantur. Onychina pocula apud Romanos, myrrhina vocabantur. Onyx ceram non recipit, ideo ad sigilla aptissima est. » Onyx et sardonyx hodie a gemmaris niculus vocantur.

Tropologie, onyx significat candorem et innocentiam. Recte Chrysostomus, homilia 6 in Matth. : « Sicut, ait, in conspectu hominum gratiosa est facies pulchra : sic in oculis Dei speciosa est conscientia munda. » Et S. Bernardus : « Non mediocris est titulus virtutis inter pravos vivere bene, et inter malignantes retinere innocentem candorem et morum lenitatem. » Et Lactantius, lib. VI : « Nihil, ait, sancta et singularis illa majestas aliud ab homine desiderat, quam solam innocentiam : quam si quis Deo obtulerit, satis pie religioseque litavit. » Quin et poeta Horatius, lib. I, oda 22 :

Integer vite, scelerisque parus
Non egel Mauri jacula, nec arca,
Nec venenatis gravia sagittis,
Fusce, pharetra.
Sive per Syrtis iter astutiosa,
Sive facturus per luhospitalem
Cacasum, vel que loca fabulosus
Lambit Hydaspes.

Undecim, beryllus est Benjamin, et Thomas varie tentatus et probatus.

Tertius est beryllus, qui instar aquae solis fulgore percussus, rubicundus est et decorus; sed non fulget, nisi in sexangulas formas politur : reprobatione enim angulorum fulgor acuitur, tenentisque manum adurere dicitur; affertur ex India, unde in Apocal. tribuitur Thomae, Indiae Apostolo, qui tentationibus et adversitatibus in fide probatus, et roboratus mire refulsit. Hic vero tribuitur tribui Benjamin, qui primum Hebraeis dedit regem Saullem; sed statim eo mortuo regno privata est; rursum tempore Michae acies est ad sexcentos viros, Judic. xx, 47. Unde

postea ex afflictione resurgens, et propagata fulgere cepit, solaque adhesit tribui Jude tempore schismatis sub Jeroboam; ipsa denique cedit Paulum Apostolum ita inter labores et adversa fulgentem et triumphantem.

Tropologie, beryllus significat animum fortem et heroicum, adversa quaque vincentem, qui dicit :

Elamsi fractas illabatur orbis,
Impavidum ferient ruinae.

« Sicut fumus, ait S. Chrysostomus in Matthew, hom. 49, ante ignem praecedit, ante victoriam pugna: sic et ante gloriam Christi, tentatio Antichristi. » Ita S. Thomas tentatus et nutans in fide, per Christum confirmatus, solidior quam ante evasit, adeoque prae aliis Apostolis per plurimas et maximas gentes, perque multa adversa fidem Christi propagavit, ut docet Thomas Stapletonus in ejus Vita. Alexander Magnus audiens Darium, Persarum regem, multas parare militum myriades, respondit : « Unus lupus non timet multas oves. » Benjamin fuit lupus rapax : ita S. Thomas Indos aliasque gentes, quasi oves non timuit, sed rapuit eas Christo et Ecclesiae.

Nota: Haec duodecim gemmae non minus sunt pontificis eas in pectore gestantis, quam duodecim tribuum eis inscriptarum. Quare sicut tribuum, ita et pontificis dotes et virtutes quas habet, vel habere debet, significant. Unde allegorice, Christus per pontificem veterem adumbratus, primo, est sardius, quia timores expellit, et Apostolos ac fideles demonibus terribilibus facit. Secundo, est topazius, quia caelesti et infracta caritate mundo irradiavit. Tertio, est smaragdus, quia visum delectat tam Angelorum quam Sanctorum. Quarto, est carbunculus, quia lux mundi, eum illuminans et inflammans. Quinto, est sapphirus, quia caelestis est ejus doctrina et vita. Sexto, est jaspis, quia petra Ecclesiae fortissima, et quia juvat ad partum honorum operum. Septimo, est hyacinthus, quia mitis et humilis corde, et quia infirmitati animi resistit, eamque a suis expellit. Octavo, est achates, quia acer in infidelis et impius, et quia abortivum peccati per confessionem nos expellere facit. Nono, est amethystus, quia resistit somno, ebrietati, omnemque accediam fugit. Decimo, est chrysolithus, quia venit vocare non justos, sed peccatores ad salutem. Undecimo, est onyx, quia moribus candidus, et quia bellum movet in vita. Duodecimo, est beryllus, quia in omni tentatione et passione ac cruce constans permansit, imo clarior effulsit. Ita fere Salmeron, tom. VII, tract. 11.

21. HABEBUNTQUE NOMINA FILIORUM ISRAEL, DUODECIM NOMINIBUS CELABUNTUR, SINGULI LAPIDES NOMINIBUS SINGULORUM PER DUODECIM TRIBUS. — Hebraice est, sculpsit eos sculptura sigilli secundum nomen suum; et Chaldaeus, sculpsit eos sculptura distincta, sicut sculptura annuli, vel sigilli, singu-

Christus per duodecim gemmas adumbratus, tunc?

los juxta nomen suum. Idem clarior dicitur de onychinis in ephod vers. 10, in Hebraeo, Chaldaeo et Septuaginta, scilicet nomina filiorum Israel in iis sculpta esse sculptura sigilli, שְׂמֹרֶת עַל אֶמְנֹתָי, id est, secundum nomina, vel pro nominibus filiorum Israel. Unde censet Hieronymus Prado in Ezech. I, pag. 43, tam in duobus onychinis, quam in duodecim gemmis rationalis, duodecim nomina filiorum et tribuum Israel insculpta fuisse, non per litteras, sed per notas et signa hieroglyphica more Aegyptio : scilicet iis fuisse insculpta insignia (quae Galli vocant les armoiries) representantia stemma cujusque tribus, ejusque principem et caput. Sicut ergo nobiles in suis annulis et sigillis sculpunt insigne suae nobilitatis, ut clypeum, galeam, leonem, etc. : ita tribus Jude signabatur per leonem, Dan per aquilam, Ephraim per bovem, Ruben per caput humanum, etc. : haec enim cujusque tribus erant insignia, uti dicam Numer. cap. II. Idem ita factum esse probatur secundo, ex Sap. XVIII, 24, ubi dicitur : « Parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidum erant sculpta; » pro magnalia, graece est δόξα, id est gloriae, excellentiae, victoriae, trophaea, nobilitatis insignia, stemmata parentum, de quibus jure gloriabantur : ergo stemmata haec, non autem ipsa nomina tribuum insculpta erant haec gemmis. Sic Cicero poculum aureum diis dedicans, praenomen suum nomenque litteris insculpsit, cognomen vero Ciceronis cicere celato indicavit; cicere enim erat insigne et stemma Ciceronis. Ita Plutarchus in Cicerone.

Haec sententia in speciem probabilis et plausibilis est : verum si quis solide rimetur verba Scripturae, apparebit non esse vera, nam diserte iam Hebraea, quam Septuaginta, Chaldaeus et Noster dicunt, ipsa nomina fuisse insculpta gemmis, ut patet vers. 9, 10, 11, 12, 21, 29 : unde quod dicitur in Hebraeo, Chaldaeo, Septuaginta, sculpsit eos sculptura sigilli, nihil aliud est quam quod Noster vertit, opere sculptoris, et calatura gemmarum sculpsit eos nominibus filiorum Israel, q. d. insculpsit iis nomina filiorum Israel, sicuti sculptores et gemmarum suis sigillis et gemmis insculpunt characteres et notas quas volunt. Ita enim explicat Lyranus, Abulensis, Vatablus, et alii passim. Sic enim haec phrasim accipitur tum alibi, tum vers. 36, ubi dicitur : « Facies laminam, in qua sculpsit opere caelatoris (hebraice sculptura sigilli, id est, sicuti sigilla solent exsculpi et caelari) Sanctum Domino. »

Ad locum Sapient. respondeo, in gemmis fuisse scripturae parentum magnalia, graece δόξα, id est gloriosa et magnifica nomina Patriarcharum; ab his enim duodecim quasi Patriarchis, duodecim tribus omnesque posteri denominati sunt; pari enim modo ibidem subdit Sapient., magnificentiam Dei, id est, magnificentem Dei nomen tetragrammatum, puta Jehova, scriptum fuisse in diamematate pontificis.

22. FACIES IN RATIONALI CATENAS. — Haec eodem vers. 22. sunt cum illis vers. 13, ut ibi dixi.

26. FACIES ET DUOS ANNULOS AUREOS, QUOS PONES vers. 26. IN SUMMITATIBUS RATIONALIS. — Hoc vers. 26, et sequentibus duobus, describitur aliud ligamentum rationalis cum ephod, aliud, inquam, a duabus catenulis ad humeros ascendentibus, de quibus vers. 13 et 22; catenulae enim exterius erant, ligamen vero hoc erat internum et immediatum : rationale enim in quatuor angulis et oris suis, puta in duobus, qui erant sursum, et in duobus qui erant deorsum, habebat quatuor annulos aureos, quibus totidem annuli in ephod ex adverso respondebant, ita ut annulus quisque rationalis cum annulo ephod sibi respondente neceretur vitta hyacinthina. Insinuat Josephus vittam hanc non omnino arcte strinxisse duos hos circulos : ait enim, non quid inter circulos haret, filo hyacinthino id expletum fuisse. Porro, ut Hebraica hic indicant, rationale ita superponebatur texturae ephod, ut oras ejus pariter et annulos excederet et cooperiret (1).

ET POSTERIORA EJUS RESPICIUNT, — « posteriora, » id est interiora. Ita Hebraea; pars enim anterior exterior erat, et visui patens : posterior vero erat interior, abscondita et lecta ab exrescente oratione, uti dixi; sic cap. III, vers. 1, dicitur Moses duxisse gregem ad interiora deserti, Hebraice est post desertum, vel ad posteriora deserti.

27. CONTRA FACIEM JUNCTURE. — Hebraice, e vers. 27. regione juncturae ejus, super texturam ingeniosam ephod.

29. PORTABITQUE AARON NOMINA FILIORUM ISRAEL vers. 29. IN RATIONALI JUDICI SUPER PECTUS SUUM. — Hebr. super cor suum, sed cor hebraice etiam pectus significat. Jubetur ergo pontifex, uti prius vers. 12, in humeris, ita nunc in pectore gestare nomina tribuum Israel rationali insculpta, ut salutis animarum sibi commissarum admoneatur, easque non tantum humeris gestet, sed intimo cordis sinu cura et oratione sua foveat (2). Vide

(1) Rosenmullerus : « In ora, quae ad ipsum ephodum vergit inferius. Intelliguntur annuli ad pectorales inferiores angulos positi, ut ex his pendens funiculus hyacinthinus e tergo sacerdotis reductus, et humeralium annulis insertus, contineret etiam illic pectorale, ut colligimus ex vers. 28. »

(2) « Hic (summus) Sacerdos representabat totum Israel. Omnes Israelitae in ipso censebantur. Jus quod ipse possidebat, omnium Israelitarum erat, sed in ipsum ideo collatum, quia fieri non poterat, ut omnes Israelitae se sanctos conservarent, quemadmodum decebat Sacerdotes Jehovae. Quod vero Pontifex Hebraeorum omnium Israelitarum personam sussumeret, non tantum ex eo patet, quod omnium tribuum nomina in humeris et pectore suo tulerit : quo certissime significabatur, ipsum omnium nomine et vice ad Deum accedere; sed ex eo etiam, quod, cum ipse enorme aliquod peccatum commisisset, illius reatus impositus sit populo, Lev. IV, 3. Hoc peccante, peccat populus. Quam ob rem vero? quia ipse universi populi personam sustinet. » Ita Virlinga,